

Yannis Skalli-Housseini en Luk Van Langenhove, *De Erfenis van 1947. Geboorte en toekomst van de huidige werelddordering* (Brussel: Academic & Scientific Publishers, 2022, 488 pp., ISBN 9789461174147).

Boeken over zogenaamde sleuteljaren zijn er legio, en ze zijn vaak een goed middel om na te denken over grotere vraagstukken zoals het nut en nadeel van het construeren van historische tijdvakken, ‘wereldordes’, of mondiale verbanden waardoor bijvoorbeeld revolutionaire ontwikkelingen zich gelijktijdig op verschillende plaatsen in de wereld hebben afgespeeld. Boeken over ‘1947’ zijn betrekkelijk schaars, maar of, zoals op de achterkant van dit werk wordt gesteld, het daarmee een ‘vergeten’ scharnierjaar genoemd kan worden, voert wat ver. Juist in de geschiedschrijving van de Koude Oorlog is eerder het tegenovergestelde het geval.

Het toekennen van grote betekenis aan een enkel jaar, ook al is het dan vergezeld van discussie van de aanloop ernaartoe, heeft iets kunstmatigs. De auteurs van dit leesbare werk zijn zich hiervan bewust, maar gebruiken desondanks kunstgrepen waarmee gebeurtenissen uit het bewuste jaar uitvergroot worden, ten koste van, dan wel hun voorgeschiedenis, dan wel ontwikkelingen later. De rest van de geschiedenis in kwestie wordt dan soms onderbelicht, soms alsnog en in de context van 1947 besproken. Hierdoor geeft dit boek een wat verbrokkelde indruk.

Zonder de term te gebruiken (maar met het thema ‘wereldorde’ centraal), wil het boek een soort wereldgeschiedenis zijn, en voor een deel slaagt het daar wel in, dankzij de keuze voor de thema’s die bij het verhaal van 1947 gevolgd worden. Anderzijds krijgt de lezer in het vroege deel – over de aanloop naar 1947 – toch wel sterk het gevoel met een eurocentrisch verhaal te maken te hebben. De Tweede Wereldoorlog, bijvoorbeeld, begint hier op 1 september 1939; over de oorlog in Azië, op dat moment al een tijdje aan de gang, lezen we heel weinig. China en de burgeroorlog komen eigenlijk ook niet aan de orde in de openingshoofdstukken; over de bemiddelingsmissie van de Amerikaanse generaal George Marshall aldaar lezen we aanvankelijk slechts dat hij in het land was ‘gestationeerd’. Ook is er de suggestie – in latere terugblikken dan weer genuanceerd – dat de dekolonisatie pas in 1947 ‘in gang’ (113) gezet werd. Pas op pagina 293 leren we, in een voetnoot, dat India, nog niet onafhankelijk, in 1945 een stichtend lid was van de Verenigde Naties – hoe dat zat, wordt niet uitgelegd. Verder komt aan het einde van het boek, als er over de zogenaamde erfenis van 1947 gesproken wordt en het functioneren van de toen ontstane ‘wereldorde’, de term mondialisering of globalisering nauwelijks voor. Het thema – zo

belangrijk om de late twintigste en vroege eenentwintigste eeuw te begrijpen – wordt niet geïmagineerd.

De kracht van het boek zit in het verhaal van het jaar 1947 zelf. Een aantal grote thema's wordt chronologisch gevolgd, om-en-om, in zeer toegankelijk proza, waarbij een goed evenwicht is gevonden tussen een verhaal aan de ene, en interpretatie aan de andere kant. De auteurs doen zeer hun best, en slagen erin, om grote thema's en kleine gebeurtenissen vanuit het perspectief van de tijd zelf tot leven te wekken.

Eenmaal in 1947 aangeland, wordt het losbarsten van de Koude Oorlog (Balkancrisis, Truman Doctrine, Marshall Plan, Cominform) duidelijk uiteengezet, al is in de aanloop dan weer weinig aandacht geweest voor het thema 'ideologie' (noch aan Amerikaanse, noch aan Sovjetkant), waarmee de verklaring voor het definitief mislopen van samenwerking tussen Oost en West in 1947 wat aan kracht inboet. Maar er nog eens aan herinnerd worden dat een belangrijk land als Frankrijk eigenlijk nog het Westerse kamp moest worden ingetrokken, plaatst de lezer effectief in de tijd zelf, in plaats van dat zij of hij met de kennis van wat er na kwam wellicht een soort onvermijdelijkheid zou zien. Veel aandacht is er voor het functioneren van de net opgerichte Verenigde Naties, of juist voor het vaak niet functioneren van dit forum, zeker als het om de grote politieke vragen ging. De relatieve irrelevantie van de VN tijdens de Koude Oorlog na 1947 kan de lezer gemakkelijk doen vergeten dat, althans voor veel tijdgenoten, die uitkomst nog niet vastlag.

De nadruk op de enorme volksverhuizingen in deze tijd, vaak onvrijwillig, en de gevolgen, voert de lezer terug naar wat voor veel gewone mensen een bijna even zware tijd was als de voorgaande oorlogsjaren. Hetzelfde geldt voor de aandacht voor de moeilijke levensomstandigheden waarmee velen buiten de VS, ook in West-Europa, te kampen hadden. Nuttig is bovendien de systematische aandacht voor het afbrokkelen van het Britse wereldrijk, al kan ook hierbij weer de vraag gesteld worden of die al niet ruim voor het begin van 1947 was begonnen. Origineel is de aandacht voor de oprichting van de Mont Pelerin Society, de club van denkers die een belangrijke rol zou spelen bij de opkomst van het neoliberalisme na de jaren 1960. Of die ideologie al werkelijk medebepalend was voor de nieuwe 'wereldorde' die in 1947 ontstond, is echter te betwijfelen. Eenmaal in 1947 aanbeland lezen we overigens wel regelmatig over de vaak bloedige praktijk van de onafhankelijksoorlogen in Indonesië en Indochina, en de even gewelddadige breuk tussen India en Pakistan na het overhaaste vertrek van de Britten uit Zuid-Azië. De lezer wordt er ook meermaals aan herinnerd dat West-Europese staten die tegenover de communisten de mond vol hadden van vrijheid en democratie, deze waarden in hun eigen wingewesten overzee doorgaans negeerden.

Hun thema 'wereldorde' brengen Skalli-Housseini en Van Langenhove tegen het einde nog eens in kaart via een spel-metafoor ('spelers', 'speelveld' – maar niet expliciet het reglement), waarmee, hoewel nuttig als overzicht, een

betrekkelijk traditioneel, geopolitiek beeld wordt gegeven. Ondanks hun aandacht voor het uitbreken van de Koude Oorlog in 1947, spreken ze vreemd genoeg nauwelijks over de these dat er met dat conflict tot de jaren 1980 niet een, maar twee rivaliserende wereldordes bestonden. Zo ontbreekt aan het einde dan ook een bespreking van de manier waarop China, na het overlijden van Mao Ze Dong, het communistische kamp begon te verlaten op zoek naar een plek in de door de vs aangevoerde liberaal-democratische orde (door de auteurs 'Liberaal-Amerikaanse Wereldorde' genoemd).

Waarom dit boek, en voor wie? Als het om een reflectie gaat op onze 'huidige wereldorde', dan rijst de vraag of deze pas nu, twee decennia ver in de eenentwintigste eeuw, onder druk staat. Aan de andere kant zijn de auteurs zeker de enigen niet die het afgelopen decennium (of al langer) de vraag stellen in hoeverre het internationale systeem ontstaan na de Tweede Wereldoorlog nog functioneert. En voor het nadenken over die vraag is hun verhaal over het ontstaan ervan best nuttig. Op de reflectie op de toekomst, helemaal aan het einde, is in principe weinig aan te merken, maar hij verschilt niet erg veel van andere algemene reflecties op de staat van wereldpolitiek in onze tijd: een beetje algemeen en noodzakelijkerwijze wat speculatief. Toch zal een lezer geïnteresseerd in de internationale geschiedenis sinds de Tweede Wereldoorlog veel stof tot nadenken vinden. Dat geldt wellicht ook (ondanks de foutjes die hier en daar wel voorkomen) voor beginnende bachelorstudenten, of zelfs eindexamenkandidaten op de middelbare school. Voor de eerdere groep is het dan wel jammer dat het boek, ondanks een nuttig bibliografisch essay, een grondig notenapparaat moet ontberen. De lezer moet vaak gissen naar de precieze herkomst van veel informatie. Gezien de gedetailleerde en gevarieerde informatie waaruit het verhaal over 1947 bestaat, zou een register geen overbodige luxe geweest zijn.

Ruud van Dijk, Universiteit van Amsterdam